

W kręgu kultury antycznej (materiał na dwie godziny lekcyjne)

Jan Parandowski – *Mitologia*

Każda społeczność tworzyła opowieści, które stanowiły zapis jej wyobrażeń na temat świata oraz poglądów na życie. Opowieści te zawierały również odpowiedzi na pytania zadawane przez ludzi od zarania dziejów. Nie ma cywilizacji, która nie zrodziłaby własnej mitologii.

Dla Europejczyka, który chce być świadomym uczestnikiem życia kulturalnego, niezwykle ważna jest znajomość jej obu korzeni: tradycji biblijnej oraz antycznej. Stanowią one podstawę kultury europejskiej.

MIT – najczęściej definiuje się go jako opowieść fabularną, która pierwotnie krążyła w wersji ustnej, a następnie została spisana.

MITOLOGIA – zbiór mitów. W kręgu kultury śródziemnomorskiej największą rolę odegrała mitologii grecka i rzymska. Grecy i Rzymianie stworzyli opowieści, które stały się punktem wyjścia dla literatury antycznej, a także europejskiej.

Ponieważ mity nie są konkretnymi utworami, poznajemy je dzięki różnym twórcom, którzy na podstawie istniejących opowieści tworzyli – i nadal tworzą – literackie wersje mitologii. Polskim twórcą jest Jan Parandowski.

Mit o powstaniu świata (dostępny na stronie)

http://www.sp2zdwola.vline.net.pl/pliki/nauczanie_zdalne/6b_jpolski_z1_25-29.05.2020.pdf

Streszczenie:

Mit o powstaniu świata zaliczany jest do mitu kosmogonicznego. Na jego podstawie została pokazana wizja początku świata postrzegana przez starożytnych greków.

Mit rozpoczyna się od słów „*Na początku był Chaos...*” Z tego chaosu powstały dwa najpotężniejsze bóstwa : Uranos (Niebo) i Gaja (Ziemia). Według wierzeń Greków od tych bóstw rozpoczęło nowe pokolenie bogów.

Ze związku Uranosa i Gai zrodzili się tytani m.in. Okeanos (bóg rzeki), sturęcy i cyklopi. Ci ostatni budzili u Uranosa strach byli okrutni i szkaradni. Z tego względu zrzucił ich do Tartaru. Postępowanie Uranosa nie spodobało się Gai, która zdecydowała się uknuć spisek przeciwko niemu. Do udziału w spisku zaangażował najmłodszego tytana Kronosa, który swym sierpem okaleczył Uranosa, a tym samym strącił go z tronu. Z krwi jego ojca narodziły się boginie zemsty Erynie z wężowatymi włosami. Miejsce Uranosa zajął Kronos. Odtąd rządził razem ze swoją żoną Reją. Niestety Kronos okazał się podejrzliwym władcą. Część swoich braci pozostawił w Tartarze, a dzieci które mu rodziła Reja połykał. Powodem jego postępowania była „*klątwa ojca, który mu przepowiedział, że i jemu syn odbierze berło*”. Reja by ocalić szóste dziecko zdecydowała się zejść na ziemię. Przechrztyła Kronosa dając mu kamień owinięty w pieluszkę.

„*Chciała umyć niemowlę, ale nigdzie nie mogła znaleźć źródelka. Pomodliła się do Gai i uderzyła berłem o skałę. Z twardego głazu wypłynął jasny strumień wody. Wykąpawszy małego, nadała mu imię: Dzeus. Powędrowała na Kretę i w złotej kołysce złożyła go w grocie idajskiej, której wejście osłaniał gęsty las, a po ścianach pęzwały lśniąco zwoje*

bluszczu. Dzeus chował się pod opieką nimf górskich, karmiony mlekiem kozy Amaltei. Dziecko kochało ją bardzo. Kiedy Amalteja złamała sobie jeden róg, Dzeus wziął go w swe boskie ręce i pobłogosławił, tak że odtąd napelniał się on wszystkim, czego zapragnął ten, kto go posiadał. Tak powstał róg obfitości, zwany rogiem Amaltei.”

Kiedy Dzeus dorósł poprosił swoją matkę by podała Kronosowi środek na wymioty. W ten sposób z jego wnętrzości uwolnione zostało rodzeństwo Dzeusa m.in.: Hades, Posejdon, Hera, Demeter oraz Hestia. Następnie Dzeus przystąpił do walki ze swoim ojcem, która trwała dziesięć lat. *„Uwolnił mianowicie z Tartaru cyklopów i sturękich, trzech olbrzymów, z których każdy miał sto rąk i głów pięćdziesiąt”*. Ostateczne zwycięstwo odniósł Dzeus strącając Kronosa. Nie długo cieszył się tym zwycięstwem gdyż doszło do buntów rodu tytanów synów ziemi, którzy postanowili zaatakować bogów na Olimpie. By wspomóc bogów Hera sprowadziła do Olimpu nieśmiertelnego człowieka Heraklesa. Ten porwał pierwotnego syna Ziemi Alkioneusa i zabił go poza granicami jego ojczyzny.

Wściekła Gaja by zemścić się na bogach stworzyła strasznego potwora o imieniu Tyfon. Gdy zobaczyli go inni bogowie z przerażenia przyjęli postaci zwierząt i udali się do Egiptu. Do walki z Tyfonem stanął sam Dzeus trzymając sierp, którym Kronos zabił Uranosa. Kiedy Dzeus zranił potwora ten stracił siły. W tym momencie Dzeus przywalił potwora wyspą Sycylią. Gdy ten próbował się z niej uwolnić natychmiast trzęsła się ziemia, a z wulkanu Etny wybuchał ogień z jego paszczy. Bitwa bogów i tytanów stała się źródłem inspiracji dla sztuki greckiej.

Mit o Prometeuszu - streszczenie

Mit o Prometeuszu należy do mitów antropogenicznych.

Prometeusz jak głosi mit był tytanem, który przyczynił się do powstania człowieka: „ulepił go z gliny pomieszanej ze łzami. Duszę zaś dał mu z ognia niebieskiego, którego parę iskier ukradł z rydwanu słońca. Niedaleko miasta Panopeus pokazywano chatę z cegieł, gdzie Prometeusz ongi dokonywał swej pracy. Dokoła leżały odłamki gliniastej ziemi, a szedł z nich zapach jakby ciała ludzkiego. Były to bowiem resztki nie zużytego materiału. Dziś jeszcze czerwona ziemia beocka przypomina baśń o stworzycielu rodu ludzkiego”.

Człowiek, którego stworzył Prometeusz był słaby. Jego paznokcie były kruche i nie zapewniły by mu ochronny przed dzikimi zwierzętami. Tylko postać człowieka była zbliżona do wyglądu bogów. By pomóc człowiekowi Prometeusz zdecydował się zakraść do wielkiego spichlerza ognia niebieskiego. Podarował ludziom ogień. Pokazał jak go używać i nauczył ludzi technik rzemiosła i sztuki. Zachowanie Prometeusza nie spodobało się Dzeusowi, który był przezorny po ostatniej walce z gigantami i miał obawy do wszystkiego co ma związek z ziemią. Postanowił z pomocą innych bogów stworzyć piękną kobietę o imieniu Pandora. Podstępem Hermes wysłał ją na ziemię przed dom tytana. Prometeusz jako mądry tytan od razu przejrzał plan Dzeus i odesłał Pandorę. Innym również polecił by ją odesłali. Jedynie brat Prometeusza „wstecz myślący” o imieniu Epimeteusz postanowił się z nią ożenić. Prometeusz przestrzegając Epimeteusza przed

otwarcie glinianej beczki, którą dostała jako wiano od bogów. Niestety Epimeteusz pod wpływem Pandory otworzył beczkę, z której do świata ludzi dotarły „smutki, troski, nędze i choroby i jak kruki obsiadły biedną ludzkość.” Prometeusz postanowił odpłacić bogom za ich podstęp. Zabił woła i podzielił na dwie części. Odłożył na bok mięso, a skórą owinał kości, które okrył tłuszczem. Część w której znajdowały się kości Prometeusz ofiarował bogom zgodnie poleceniem Dzeusa „Którą część weźmiesz, będzie odtąd bogom poświęcona”. W ten oto sposób przechytrzył bogów. Dzeus wściekły zdecydował, że Prometeusz zostanie przykuty do skały Kaukazu.

Odtąd zgłodniały orzeł będzie wyjadać jego wątrobę, która będzie wciąż odrastała.

Postawa Prometeusza wyrażająca poświęcenie dla ludzi określana jest jako bunt prometejski.

Prometeizm – postawa człowieka polegająca na buncie wobec istoty wyższej oraz altruistycznym poświęceniu dla dobra ludzkości. Poświęcenie to jest bezinteresowne, kierują nim szlachetne pobudki, które są niezrozumiałe dla otoczenia.

Funkcje mitów:

- a) poznawcza – stanowiły interpretację niezrozumiałych zjawisk; służyły pogłębieniu wiedzy o świecie
- b) światopoglądowa – wyrażały poglądy w zakresie zagadnień moralnych, prawideł życia społecznego, były sposobem ustanawiania zasad obowiązujących w społeczeństwie
- c) sakralna – wiązały się z kultem, wierzeniami, rytuałami.

Podział mitów:

- teogoniczne – ich treścią było pochodzenie bogów oraz ich natura,
- kosmogoniczne – opowiadały o powstaniu świata,
- antropogeniczne – wyjaśniały, jak powstał człowiek,
- genealogiczne – opowiadały o dziejach rodów, rodowodzie jednostek.

Zadanie proponowane:

Jaką wiedzę i umiejętności przekazał Prometeusz ludziom?